

UDK
904:248.158 (497.5-3Istra-191)“16/17”
UDC

SVETAČKE MEDALJICE IZ BRKAČA KOD MOTOVUNA

Ondina KRNJAK

Izvorni znanstveni rad

Ondina KRNJAK
Arheološki muzej Istre
Carrarina 3, 52100 Pula, HR

Primljeno: 19.12.2005.
Odobreno: 21.06.2006.

U radu se govori o posebnoj kategoriji nalaza - svetačkim medaljicama, predmetima koji pripadaju skupini tzv. devocionalija, a služili su (i služe) za iskazivanje pobožnosti u svakodnevnome životu. Na temelju dosadašnjih saznanja, njihova se pojava i razvoj mogu pratiti od 15. stoljeća nadalje.

Godine 2002. i 2003., kada je Arheološki muzej Istre obavljao zaštitna arheološka istraživanja na lokaciji Sv. Pankracija u selu Brkač nedaleko Motovuna, nađena su 22 primjerka takvih medaljica. Slijedilo je njihovo čišćenje i konzerviranje u laboratoriju Arheološkoga muzeja Istre iz Pule. Stručnom je obradom utvrđeno da su sadržajno i tipološki bliske istovrsnom materijalu susjednih kulturnopovijesnih sredina. Najbrojniji se dio datira u 18. stoljeće.

Ključne riječi: *svetačke medaljice, Brkač kod Motovuna, marijanska svetišta u Istri*

Uvod

Arheološki muzej Istre iz Pule u dva je navrata, od veljače do travnja 2002. te u kolovozu 2003. godine, obavljao zaštitna arheološka sondiranja i arheološki nadzor na lokaciji Sv. Pankracija u selu Brkač nedaleko Motovuna.

Površina terena koja je bila podvrgnuta zaštitnom arheološkom istraživanju iznosila je 1500 m², a kretala se unutar gabarita projekta za izgradnju novoga Doma za psihički bolesne odrasle osobe Motovun, na k. č. 416/1, k. o. Brkač.

Sl. 1 Brkač, sv. Pankracije, sonda I, područje groblja

Djelatnici Arheološkog muzeja Istre iz Pule¹ u spomenutom su razdoblju otvorili više sonde, prosječne dubine 90 – 180 cm.

Na istraženoj površini, osim ostataka gradnji (antika, rani srednji vijek), urušenih tragova etno-graditeljstva, te određenog broja pokretnih nalaza iz spomenutih razdoblja, nađeno je kasnosrednjovjekovno/novovjekovno groblje. Posljednji ukop na tome groblju, po navodima mještana, obavljen je pred otprilike 150 godina.

Staro mjesno groblje bilo je uglavnom smješteno na padinama zapadno i južno od crkve Sv. Pankracija, koja je porušena 1941. godine. Vrijeme njegovog nastanka poprilično je nejasno i samo ga se okvirno može datirati od 13. do 15. stoljeća.

Prilikom arheološkog istraživanja na tom prostoru, gdje je izolirano i dokumentirano 13 grobova na prosječnoj dubini od 70 do 120 cm, nađen je raznovrsni materijal²: nekoliko novčića novijeg datuma, jedno raspelce i dva križića, veći broj jagodica koje su pripadale kronicama te 22 svetačke medaljice, koje će biti predmetom ovoga rada.

---

1 Fina Juroš-Monfardin, Tatjana Bradara, Željko Ujčić, Giulia Codacci, Darko Komšo i Valter Puhalj. Zahvaljujem kolegama koji su mi povjeroili obradu novovjekovnog materijala.

2 Juroš-Monfardin, F, Parcijalni izvještaj o zaštitinom arheološkom sondiranju na lokaciji Sv. Pankracije u Brkaču kod Motovuna, 29. ožujak 2002., br. 323/02 – Pismohrana AMI-a; Ista, Zaštitno arheološko sondiranje na lokaciji Sv. Pankracije u Brkaču kod Motovuna – završni izvještaj, 15. svibnja 2002., br. 814/02 – Pismohrana AMI-ja.

Svetačke medaljice

Svetačke su medaljice privjesci, uglavnom manjeg formata, kružnog, ovalnog, scolikog ili poligonalnog oblika. Sadrže reljefne prikaze na objema stranama, a najčešće su to motivi s likovima Isusa, Bogorodice, svetaca, ukazanja (čudotvornih prikaza), čudotvornih predmeta (svetih slika ili skulptura) i hodočasničkih mjesta. Vrlo ih često prate i prigodni natpisi.

Najčešće su izrađene od jeftinih, neplemenitih metala (bronce, bakra, aluminijska i sl.), samo rijetko od srebra i zlata. Pripadaju skupini tzv. devocionalija, tj. predmeta koji su služili za iskazivanje pobožnosti u svakodnevnom životu, poput malih svetačkih sličica, posvetnih slika, malih kućnih oltara, skulpturica sakralnog značaja, križeva, krunica te privjesaka-relikvijara i sličnog materijala. Medaljice su vjernici najčešće vješali na svoje krunice. No, mogle su imati i dekorativnu funkciju, tada su se nosile oko vrata.

Pojedini autori iznose i druge načine njihova korištenja. Gianclaudio de Angelini u svom rukopisu o istriotskome govoru spominje i praznovjerje stanovnika Rovinja te uvriježeni običaj da su majke, kako bi izbjegle uroke (čini) kod svoje djece, neizostavno ih opremale medaljicama s likom sv. Antona Padovanskog.³ Sličnu su namjenu imale i medaljice u južnoj Italiji. Majke su ih pričvršćivale na pelene novorođenčadi, ali su se medaljice s likom Bogorodice i nekog sveca stavljale i na vrpce (tradicionalni naziv "abitino") koju se poput lančića vješalo na gole grudi djece i odraslih. Pred počinak, ili prilikom presvlačenja, medaljicu se ljubilo na obje strane.⁴

U nama bliskoj pokrajini Friuli postoje svjedočanstva da su se svetačke medaljice bacale u zemlju za vrijeme oranja, ali prije sjetve. To se radilo na oranicama gdje su bile primijećene veće količine razasutog materijala koji je pripadao starijim gradnjama kojima se nije moglo razjasniti podrijetlo. Žiteljstvo je takva zemljišta nazivalo "dai pagans". Tu su pretpostavku potvrdili mnogi nalazi na raznim arheološkim lokalitetima.⁵

Medaljice su imale vrlo široku primjenu i u svakodnevnom životu žitelja susjedne Slovenije.⁶

---

3 de Angelini, G., *Superstizioni Rovignesi, Istrioto, Lingue in pericolo u: Dizionario Enciclopedico Rovignese-Italiano* (rukopis) na <http://www.istrianaet.org/istria/linguistics/istrioto/superstizione.htm>, 1. (09.01.2006.).

4 Nucita, A., *La religione fra superstizione e magia nel tallone d'Italia*, u: <http://www.bpp.it/Apulia/html/archivio/1985/IV/art/R85IV013.html>, 2-3, (09.01.2006.).

5 Candussio 1993., 145.-146.

6 Knez 1992., 10.

Do medaljica se dolazilo na razne načine. Dijelili su ih biskupi, misionari ili župnici, ali su se i prodavale u hodočasničkim mjestima, na sajmenim danima uz crkvena stjecišta i ostalim vjerskim prigodama.⁷ Bilo je gotovo nezamislivo da se hodočasnik vrati s puta bez uspomene i materijalnog dokaza o mjestu gdje se zavjetovao. Štoviše, mislilo se da te iste medaljice posjeduju i čudotvornu moć, istu moć koju je posjedovao i svetac na njoj prikazan. Svetac kojemu su se obraćali i od kojega su tražili pomoć.⁸

Danas možemo tvrditi da su svetačke medaljice važan materijalni izvor za proučavanje duhovne kulture neke sredine. One su izraz vjere i uspomena na svetišta koja su ljudi s tog prostora u to doba obilazili, odnosno odraz privrženosti određenom svecu.

Sadržaj medaljica

Na medaljicama koje su dosad nađene na našim prostorima najčešće se pojavljuju razni ikonografski tipovi Bogorodice (Loretska, Trsatska, Bistrička, Bezgrešna, od Sv. Ružarija i dr.), lik sv. Antona Padovanskog, sv. Josipa, sv. Benedikta, sv. Ane i mnogih drugih svetaca te, kao što je već spomenuto, čudotvorni sveti predmeti, događaji i mjesta.⁹

Poznat je slučaj kada dvije medaljice imaju identičan likovni sadržaj i istu izradu, ali ne i jezik u natpisu, kao što je primjer s onima iz Pirana i Ližnjana. Riječ je o osmerokutnoj medaljici s prikazom Poklonstva kraljeva – Adoratio Magorum.¹⁰ Medaljice su vjerojatno bile proizvedene na istome mjestu za dva različita govorna područja.

Obraćanje svetim zaštitnicima kao pomoćnicima pri različitim zdravstvenim poteškoćama te vjera da sveci mogu izliječiti bolesne, postoji stoljećima – sve do naših dana. Brojna svetišta, osobito marijanska, potom različite kapele, oltari i zavjetni darovi, svjedoci su vjere u svetačku moć liječenja te su i danas okupljališta brojnih vjernika koji traže pomoć.

---

7 “...Biskup je... te konačno dijelio medaljice (nomizmata) ili križice vjernicima.” u: Soldo, 1993., 149;

“...Attorno alla chiesa venditori ambulanti di oggetti ricordo come santini e medagliette.” u: Il santuario di Costagnavizza, <http://www.gorizia.org/giubileo/>, 2, (25. 10. 2004.).

8 Knez 2001., 18.

9 Prema sadržaju medaljica iz fundusa Arheološkog muzeja Istre u Puli.

10 Knez 1994., 66; Krnjak 1997., 73-74, 78.

Bolesne su liječili već apostoli, oni su kao Isusovi nasljednici imali tu moć, a od ranog su se kršćanstva na grobovima svetaca događala čudotvorna izliječenja. Još iz 9. stoljeća potječu tragovi o imenima svetaca kojima su se ljudi obraćali u bolesti, a u razvijenom i kasnom srednjem vijeku osobito se štovalo obraćanje svecima prilikom različitih tjelesnih bolesti. Raširena su bila hodočašća u svetišta koja su slovila kao čudotvorna, a čuvala su grob, moći, kip ili sliku pojedinog sveca.¹¹

Obraćanje svecima bilo je osobito izraženo u vrijeme snažnih i brojnih epidemija. Od svih, najteže su bile epidemije kuge. Zbog te bolesti narod se obraćao svetom Sebastijanu, a od 15. st. i sv. Roku.

Iako se od 16. st. u Europi, uz već spomenute, ustalilo i 14 svetačkih likova koji su štitili od raznih tjelesnih patnji (sveti Akacij, Barbara, Blaž, Cirijak, Dionizije, Egidije, Erazmo, Eustahije, Juraj, Katarina, Kristofor, Margareta, Pantaleon i Vid), lokalne su potrebe isticale pojedine svetačke kultove i preinačavale ga. Osim toga, svako je vrijeme sukladno nedaćama koje su se pojavljivale, u prvi plan postavljalo određene svece, kao što su se i pojedini aspekti svetačke zaštite prilagođavali i nadopunjavali trenutačnim potrebama.

Općepoznati su sveci bili jedinstveni u zaštiti za sav kršćanski svijet, s obzirom da je ona bila vezana uz događaje iz svetačkog života, ali određene pučke predodžbe dale su svecima dodatnu važnost zaštiti, poznatu samo na određenom ograničenom području i u određenom vremenu.

Vjernici su se za pomoć najčešće obraćali Majci Božjoj. Ona je kao Gospa od Zdravlja, Gospa od Milosrđa, Gospa od Pomoći imala ulogu zaštitinice i one koja liječi različite tjelesne bolesti, drugi su sveci imali mnogo uža područja svoje zaštite, od njih se tražila zaštita samo za određene zdravstvene probleme.¹²

Izrada medaljica

Za najveći je dio medaljica nemoguće saznati mjesto izrade. Najvjerojatnije je da su se izrađivale u samim hodočasničkim mjestima, u samostanima ili kod samoukih seoskih izrađivača.

Manji broj medaljica, uglavnom one kvalitetnije, izrađivale su se u rimskim kovnicama. O tome svjedoči natpis ROMA koji se po pravilu uvijek nalazio u odsječku na licu medaljice.¹³ Vrlo je vjerojatno da su te radionice opskrbljivale

---

11 Dugac 2003., 131.

12 Isto, 131-133.

najpoznatija hodočasnička stjecišta Europe.

Na području Austrije, za potrebe njihovih hodočasničkih postaja bila je naročito poznata proizvodnja medaljica oca i sina, Petera i Paula Seela iz Salzburga. Svojom su umjetničkom izradom toliko oduševljavale vjernike da su ih neki počeli i sakupljati.¹⁴

Pri izradi medaljica najučestalija je bila tehnika lijevanja u bronci, samo iznimno i u dragocjenijim kovinama (srebru, zlatu). No, sačuvali su se i primjerci, mada u manjem broju, za čiju se izradu koristila tehnika kovanja.¹⁵

Što se same tehnike lijevanja tiče, pretpostavlja se da se pretežito radilo u dvodijelnim kalupima za čiju se izradu koristila glina ili kamen vapnenac. No, za posebne se oblike medaljica i križeva zasigurno koristila i tehnika dobivanja kalupa pomoću voska (*cera persa*). Oko voštanog bi se modela priljubio glineni plašt. Grijanjem gline vosak bi se rastopio i kroz mali otvor na plaštu iscurio. Unutar glinenog omotača ostao bi željeni kalup, unutar koga bi se lijevao metal. Takvi su kalupi bili za jednokratnu uporabu jer se glineni kalup morao uništiti kako bi se došlo do lijevanog predmeta.

Vezano za tehnologiju rada, a još više za mjesto izrade, bilo bi prijeko potrebno istražiti i arhive raznih samostana, opatija ili svetišta (Marija Bistrica, Trsat...) gdje bi se mogao pronaći pisani trag o proizvodnji devocionalija te vrste, ili uz veliku sreću, tijekom istraživanja otkriti tragove aktivnosti kojima bi se potvrdila lokalna produkcija takva materijala. Podjednako bi bilo važno naći i ostatke kalupa/matrica pomoću kojih su se proizvodile, moguće i na područjima naših najpoznatijih svetišta. Naravno, i arhivski podatci o dopremanju tog materijala iz raznih radionica bili bi važan doprinos u njihovu proučavanju.

Svetišta

Medaljice su se najčešće nabavljale prilikom hodočašćenja, a nosile su se kući za uspomenu i kao dar ukućanima. Kroz minula su se stoljeća izrađivale u velikim količinama.

Pobožni puk već je od davnina hodočastio u mnoga svetišta, posebno marijanska. Mnoge su crkve podignute u čast Blažene Djevice Marije, koju se posebno štvalo.

---

13 Mirnik 1992., 501.

14 Knez 2001., 20.

15 Riječ je o jezuitskoj medaljici "Poklonstvo kraljeva" u: Knez 1994., 71 i Krnjak 1997., 73; Candussio 1993., 145.

I dandanas vjernici obilaze ta svetišta. Tu se mole za zdravlje bolesnih, žalosni traže utjehu, a grijешnici utočište.

Kao što je već rečeno, u sveta se mjesta hodočasti zbog događaja koji su se u njima zbili, zbog svetih uspomena, nekog ukazanja, svete slike ili kipa, koji se na tom mjestu posebno časti, čuda koje se na tom mjestu dogodilo i slično. Tu hodočasnici doživljavaju svoje zajedništvo, zajednički mole, pjevaju, sudjeluju u misnom slavlju i procesiji, slušaju riječ Božju, obavljaju razne pobožnosti. Svetišta mogu biti međunarodna, narodna i biskupijska.

Svjetski su poznata marijanska svetišta novijeg doba: Lurd, Fatima i Częstochowa (= 'Čenstohova'). Hrvatsko središnje marijansko svetište je Marija Bistrica, dok je metropolitansko hodočasničko stjecište Trsat kod Rijeke. Slijede potom svetišta regionalnog karaktera. U Istri su važna biskupijska marijanska svetišta¹⁶:

Eufrazijeva bazilika u Poreču - stolna crkva u biskupiji, kaptolska i župna crkva. Posvećena je Uznesenju Marijinu i najstarije je mjesto štovanja Blažene Djevice na tlu Istre. U to svetište vjernici posebno dolaze na velika Marijina slavlja.

Gospa od Božjeg Polja kod Vižinade - prvi se put spominje u 11. st., dok je današnja crkva iz druge polovice 15. stoljeća. Ova je crkva središte marijanske pobožnosti čitave Poreštine. Novigradski biskup Tommasini (sred. 17. st.) spominje pobožnost u svetištu u petke tijekom mjeseca ožujka, zatim na blagdane Velike i Male Gospe te na blagdan Svete Lucije. Glavno je proštenje na Veliku Gospu i na Malu Gospu (15.08. i 8.09.).

Sveta Marija na Škriljinama kod Berma - zavjetna je hodočasnička crkva. Podignuta je u 13.-14. stoljeću. K njoj hodočaste vjernici pazinskog kraja i srednje Istre. Posebno se svečano slavi "Majeвица" u svibnju i drugi Marijini blagdani.

Majka Božja od Milosti u Šijani kod Pule - sagrađena je na mjestu ranije, zvane Sveta Marija Nova. Današnja je crkva posvećena 1887. godine, no najstariji zapis o tom svetištu potječe iz 1470. godine. U njoj se posebice slavi kip Bogorodice s Djetetom. Svečanije se obilježavaju Uskrсни ponedjeljak, posljednja svibanjska nedjelja, blagdan Velike Gospe i Male Gospe. Na Malu Gospu (8. rujna) okuplja se najveći broj hodočasnika.

Gospa od Zdravlja u Hreljićima - poznato je južnoistarsko marijansko svetište.

---

16 Šajina 1999., 44-47; Crnica, 1951., 69-75.

Podignuta je 1726. god. i potom više puta obnovljena. U njoj se posebno časti kip Majke Božje od Ružara (krunice) iz 1736. godine. Njezin se blagdan slavi 2. nedjelje mjeseca listopada (Gospa od Ružara), i dandanas se skuplja brojni puk, osobito iz južne Istre. Svečano se slavi i blagdan Gospe od Zdravlja (21. 11.).

Gospa od Mora u Puli - podignuta je 1898. godine. Nju prizivaju pomorci kako bi se vratili svojim obiteljima nakon dugih plovidbi, kao i ostali vjernici koji prolaze kroz mnoge životne nevolje. Središnja svečanost održava se posljednje nedjelje mjeseca lipnja, a svečano se slavi i blagdan Gospe od Zdravlja.

Majka Božja od Milosrđa u Bujama - podignuta je krajem 15. stoljeća. Vjernici Buja i okolice slave u toj crkvi pred Marijinim likom njezine blagdane, posebice Malu Gospu (8. rujna). Hodočasnici su nekada u nju dolazili od svibnja do studenog.

“Poklon” na Učki - postaja na putu k Majci Božjoj Trsatskoj. Do kraja Prvog svjetskog rata Istrani su vrlo rado hodočastili u trsatsko svetište. U razdoblju između dva rata, kada je Istra bila pod talijanskom vlašću, više nije bilo moguće hodočastiti na Trsat pa su mnogi vjernici dolazili cestom na Učku do mjesta odakle se vidi crkva Gospe Trsatske. Tu su se obično zaustavljali za predah i pritom klanjali Majci Božjoj, stoga i naziv “Poklon”. U nemogućnosti da stignu do Trsata, tu bi se pomolili i poklonili Gospi Trsatskoj (15. kolovoza).

Gospa Strunjanska (između Pirana i Izole) - mada na tlu današnje Republike Slovenije, vjerojatno je i dio življa iz hrvatskog dijela sjeveozapadne Istre hodočastio u to svetište. Štovanje Gospe Strunjanske bilježi se od 10. rujna 1512. godine, dana kada se majka Božja ukazala dvojici poljskih čuvara iz Pirana, Petru Zagrepčaninu i Ivanu Grandi. Od njih je zatražila da se obrate župniku s molbom da se postojeća trošna crkva popravi i sačuva od propasti, što je potom i učinjeno. Čudotvorna slika koja se u njoj štuje napravljena je prema tom viđenju. U crkvi se čuvaju mnogi “ex voto” predmeti koji podsjećaju na milosti kojima je Majka Božja Strunjanska podarila one koji su je zazivali u pomoć. Glavna je proslava na Veliku Gospu, 15. kolovoza.

U Istri postoje i Marijina svetišta lokalnog značenja kamo dolaze vjernici iz neposredne okolice, a to su: Gospa Karmelska na Boljunskom polju, Sveta Marija Snježna u Čepićima, Majka Božja od Drena u Šumberu, Gospa od Milosti (od Pohoda) u Pazinu te Gospa od Milosti u Rovinju.

Gospa Karmelska na Boljunskom polju (Katun) – sagrađena je 1670. godine. U ovu crkvu hodočaste vjernici iz okolnih župa prve nedjelje u mjesecu svibnju i na blagdan Gospe Karmelske (16. srpnja).

Sveta Marija Snježna u Čepićima – nedaleko Šterne i Oprtlja (umaško-oprtaljski dekanat) podignuta 1492. godine. Hodočasnici iz gornje Bujštine okupljaju se na blagdan Gospe Snježne (5. kolovoza).

Majka Božja od Drena u Šumberu (kraj zaseoka Katun) – legenda kaže da se siromašnoj pastirci na velikom drenu u gustoj hrastovoj šumi, nedaleko same današnje crkve, ukazala Majka Božja s malim Isusom, koja je izrazila želju da se na tom mjestu podigne crkva. To je i učinjeno 1440. godine. U tom je svetištu hodočašće započelo 1854. godine i traje sve do danas. Časti se 5. kolovoza, na dan Gospe od Snijega.

Gospa od Milosti (od Pohodenja) u Pazinu – samostanska crkva čuva čudotvorni kip Majke Božje, koji se do 1463. nalazio i štovao u pazinskom kaštelu. Čudotvorni kip, koji predstavlja Bezgrešno začecje, radi mnogobrojnih milosti nazvan je Marija Gospa od Milosti. Veliko hodočašće vjernika održava se 2. kolovoza.

Gospa od Milosti u Rovinju – podignuta je 1584. godine i više puta obnovljena. U njoj se časti čudotvorna slika Blažene Djevice Marije s Djetetom u naručju, rad kretske-mletačke škole iz 15. stoljeća. Po zidovima se nalaze brojne “ex voto” slike koje su velikim dijelom podarili rovinjski pomorci i drugi vjernici kao dokaz mnogobrojnih milosti po zagovoru Bogorodice Milosrdnice. Glavna je svetkovina 15. kolovoza, tj. na Veliku Gospu, kao i na treći dan Prošnja (Rogationes).

Svetačke medaljice kao dio muzejskih zbirki

Svetačke medaljice, iako pripadaju vrlo reduciranoj i posebnoj vrsti arheološke građe, dosad su bile gotovo izvan stručne obrade i zanemarivane u hrvatskoj arheološkoj praksi.

U nekim europskim zemljama primijećene su i obrađivane mnogo ranije.¹⁷ Novovjeka ih etnografija i arheologija već neko vrijeme spominju i obrađuju.¹⁸

---

¹⁷ Kuncze 1885; Domanig 1907.

¹⁸ Radauš-Ribarić 1991., 163-169; Knez 1992., 9-10; Candussio 1993., 145-149; Knez 1994., 65-72; Isti 2001.; Milanese 2002.

U našoj je zemlji ta vrsta medaljica ostala i na margini numizmatičkog interesa. One su tek nedavno počele buditi interes pojedinih stručnjaka. Do sada je veća pažnja posvećena onima s likom sv. Vlaha,¹⁹ kao i medaljicama koje su vezane za Zagrebačku nadbiskupiju a čuvaju se u Riznici zagrebačke katedrale (uključujući one koje spominju razna hodočašća) i Numizmatičkoj zbirci Arheološkog muzeja u Zagrebu.²⁰ Iscrpnoj obradi podvrgnute su i riječke, trsatske i trsatsko-riječke medaljice koje se čuvaju u Arheološkom muzeju u Zagrebu, Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja u Rijeci, Muzeju grada Rijeke te Zbirci sakralne umjetnosti župne crkve Sv. Blaža u Vodnjanu.²¹

No, sve su dostupne medaljice vrijedne pažnje. Mogu predstavljati značajan izvor podataka u proučavanju duhovne kulture i pobožnosti, odnosno običaja i tradicije određene sredine. Svojim sadržajem mogu ukazivati i na posebnu privrženost određenom svecu.

To su predmeti koji se najčešće ne pronalaze u većem broju, time su dragocjeniji i stoga mogu predstavljati dodatnu zanimljivost.

Na temelju dosadašnjih spoznaja u nama susjednim krajevima, njihova se pojava i razvoj mogu pratiti od 15. stoljeća nadalje.²²

Razlozi slaba interesa za njihovo proučavanje bili su vjerojatno noviji datum njihova nastanka, najčešće slaba izrada i kakvoća, a i mjesto izrade rijetko je poznato.

Nedovoljna briga te neopravdano odbacivanje i zanemarivanje u istraživačkome radu, ostavili su pitanja podrijetla i evolucije, odnosno, kronološke klasifikacije otvorenima.

U Arheološkom muzeju Istre zatečeno je prije dvadeset i više godina nešto manje od dvadesetak medaljica za koje se ne zna gdje su i kada nađene. Vjerojatno su bile sakupljane u dužem vremenskom razdoblju i "napokon" ostale "zaboravljene" na dnu neke ladice. Godine 1993. evidentiran je nalaz triju medaljica iz Marčane²³, a 1994. i nalaz jedne medaljice u Kujama kraj Ližnjana.²⁴ Kao pojedinačni nalazi pojavili su se i primjerci iz Pule, Pićna, Lobarike i Tinjana. U studenome 2004., pronađeno je osam medaljica ispred crkve Sv. Blaža u Vodnjanu, a godine 2005.

---

19 Mirnik 1994., 117-122.

20 Mirnik, 1995., 599-621.

21 Mirnik 1992., 501-506; Cetinić-Dobrinić 1998., 129-131; Dobrinić 1998., 135-137; Dobrinić 2001.;

Isti 2001 a, 194-201.

22 Knez 2001., 35-37.

23 Krnjak 1994., 31-35.

24 Krnjak 1997., 71-78.

dvije u neposrednoj blizini pulske katedrale te 51 komad u kriptama novootkrivenih temelja crkve i samostana Sv. Teodora u Kandlerovoj ulici u Puli.²⁵ Spomenute medaljice su uglavnom nađene kao grobni prilog.

No, bilo je i nekoliko slučajeva kada su se nalaznici pojedinačnih medaljica javljali u Muzej radi identifikacije nalaza. Radilo se o primjercima koji su nađeni na raznim mjestima: u zemlji, zidovima, kućnim ladicama ili drugdje. Pritom se valja podsjetiti da su se te medaljice, osim na kronicama, vrlo često nosile na pamučnim ili vunanim nitima, koje su imale malu izdržljivost pa su ti privjesci bili podložniji gubljenju. Upotreba metalnih lančića bila je gotovo nepoznata sve do 19. stoljeća, osim onih iz plemenitih metala (zlata, srebra) koje zasigurno nisu bile pristupačne priprostim puku.

Kako se uz ostale nalaze u posljednje vrijeme ta vrsta ranonovovjekovnog materijala sve češće doprema u Muzej, postoje razmišljanja da se i ta baština sistematizira i valorizira, sukladno novim stremljenjima struke te već ustaljenoj dugogodišnjoj praksi nekih ustanova u zemlji (Zbirka medaljica unutar Numizmatičke zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu te Pomorskom i povijesnom muzeju u Rijeci) i susjednim zemaljama (npr. Slovenija, Italija) te da se osnuje Zbirka svetačkih medaljica i u Arheološkom muzeju Istre u Puli.²⁶ Pritom valja naglasiti da je isključivo riječ o medaljicama iz katoličkog svijeta.

Svetačke medaljice iz Brkača

S obzirom da trenutačno nije moguće izvršiti temeljitija istraživanja, smatram da će predstavljanje medaljica iz Brkača po sadržaju i okvirnoj dataciji biti valjan doprinos u poznavanju pučke pobožnosti i vjernosti pojedinim svecima na tom području u 17. i 18. stoljeću. Pored toga, iz određenih se podataka mogu prepoznati i hodočasnička mjesta koja se u to doba obilazilo.

Naravno, osim prepoznatljivih ikonografskih motiva ima i onih za koje se ne zna što prikazuju, kao i onih gdje motiv nije prepoznatljiv zbog oštećenja na medaljicama.

---

25 Medaljice iz Pična, Lobarike, Tinjana, Vodnjana i Pule laboratorijski su obrađene u Arheološkom muzeju Istre iz Pule. U pripremi je i njihova objava.

26 Arheološki muzej Istre iz Pule, odnosno Museo Civico della Città di Pola, imao je prije Drugog svjetskog rata unutar Numizmatičke zbirke i Zbirku medalja, ali nije nam poznato jesu li se u njoj čuvale i svetačke medaljice, u: Schiavuzzi 1903, 11.

Prema medaljicama koje su nađene u Brkaču, a koje se mogu iščitati, moguće je reći da su najčešće bili štovani i prizivani:

Bogorodica Loretska – dobila je ime po mjestu Loreto kod Ancone, Italija. Po lokalnoj legendi iz 15. stoljeća anđeli su zbog opasnosti od muslimana u 13. stoljeću prenijeli “Svetu kuću” (u kojoj se zbilo Navještenje i u kojoj je živjela sveta Obitelj) iz Nazareta u Loreto. Taj je događaj kasnije (u 16. st.) fiksiran i datumom – 10. prosinca 1294., pri čemu bi Trsat kod Rijeke 1291. godine bio međustanica toga prijenosa. Kult je najprije imao lokalni karakter, potom talijanski, a od 16. st. nadalje postaje općim. Snažno širenje kulta i hodočašća potaknuto je papinskim odobrenjem Prijenosa sv. Kuće i proglašavanje blagdanom (10. prosinca).

Iz literature je poznato da se u svetištu častio drveni kip Bogorodice s Djetetom, visine 93 cm, koji je bio obojan plavom i crvenom bojom te zlatnim konturama uz nabore. Inkarnat Bogorodice i Djeteta vremenom su potamnili (pocrnili) pa se, vjerojatno, otada prikazuju tamnih lica.

Štovanje Djevice Loretske u Hrvata javlja se već u 15. stoljeću, vrlo često u obliku hodočašća vjernika u Loreto. U najnovije vrijeme znak je hodočasničke povezanosti s Loretom tzv. Hrvatska kapela u velikoj bazilici Loretskog svetišta, zadudžbina J. J. Strossmayera.²⁷

Sveti Anton Padovanski (o. 1195.–1231.), franjevac – obično se prikazuje u habitu svoga reda, dok u rukama drži svetačke atribute: ljiljan, procvjetali križ, ribu, knjigu i plamen (plameno srce). Ikonografski motiv sv. Antona s Djetetom počinje se prikazivati od vremena renesanse nadalje. Glavni je zaštitnik grada Padove, gdje je umro. Mnoga čuda koja su nastala već za vrijeme njegova života, a posebice nakon smrti, donijela su mu naziv taumaturga i doprinijela širenju njegova kulta. Pomoćnik je za zdravlje općenito. Slavi se 13. lipnja.²⁸

Sv. Križ iz Sirola – prema najstarijoj legendi koja je zasvjedočena u jednom rukopisu iz 17. stoljeća to je Raspelo nastalo u Jeruzalemu, kao rad evangelista Luke. Kako kaže legenda “mjere i veličina Corpora odgovaraju onima samoga Isusa Krista”. U Numanu, mjestu nedaleko Ancone, u čijoj se župnoj crkvi i čuva,

---

27 Capodaglio 1934., 504-505; Paschini 1951., 1556-1561; Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, 384; Santarelli 1991., 71.

28 Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, 119-120; Pratesi-Toschi-Rathe-Testore 1948., 1548-1555; Rigaux 1991., 137-138; Corso-Francovich de 1929, 569-570.

stigao je čudom, kao i sv. Kuća iz nedalekog Loreta, no, mnogo stoljeća ranije. Sirolo je inače mjesto koje pripada istoj pokrajini i smješteno je nedaleko Ancone i Numane. U narodu je bila uvriježena uzrečica: “Chi va a Loreto e non a Sirolo vede la Madre e non il Figliolo”, što bi u slobodnom prijevodu značilo: “Onaj tko odlazi u Loreto, a ne i u Sirolo, vidjet će Majku, ali ne i Sina”. Glavna svetkovina održava se zadnje nedjelje u mjesecu listopadu.²⁹

Bogorodica Bezgrešna - ikonografski tip Bogorodice oborena pogleda, okrunjena vijencem zvijezda, stoji na polumjesecu. Od baroka nadalje, osim polumjeseca, ispod njenih nogu često se javljaju i zemaljska kugla te edenska zmija koju gazi. Blagdan je 8. prosinca.

Nakon ukazanja u Lurdu 1858. godine, stojeći lik Djevice prikazuje se na blistavu oblaku, ruku sklopljenih na prsima, u bijeloj haljini s modrim pojasom i s krunicom za pojasom.³⁰ Časti se 11. veljače.

Bogorodica od Ružarija - ikonografski tip Bogorodice kojoj je posvećena pobožnost svetog ružarija ili krunice /sistematski nanizana veća zrnca (za Očenaše) i manja zrnca (za Zdravomarije) što su nadjevena na vrpci ili metalnom lančiću. Prvi prikazi Bogorodice od Svetog Ružarija datiraju iz kraja 15. stoljeća. Na njima je većinom stojeći, a rjeđe sjedeći lik Bogorodice s Djetetom u naručju, koja stoji na polumjesecu i iz koje izbijaju zlatne zrake. Od 16. st. nadalje, javlja se novi ikonografski tip Bogorodice, najčešće sjedeći, koja dijeli ružarij sama ili zajedno s Isusom koji sjedi u njenu krilu. Prema tradiciji, pobožnost sv. Ružarija pokrenuo je sv. Dominik, utemeljitelj dominikanskoga reda. Slavi se 7. listopada.³¹

Srce Isusovo i Srce Marijino - ujedinjeno u jedan motiv. Nakon pojedinačnog iskazivanja pobožnosti prema Srcu Isusovu već kod srednjovjekovnih mistika, u 17. stoljeću postalo je općeprihvaćeno. U katoličkoj Crkvi Srce Isusovo ima misu i oficij od 1765., a općim blagdanom postaje 1856. U 18. stoljeću, kao pandan Srcu Isusovu, počinje se iskazivati pobožnost prema Srcu Marijinom, odnosno Bogorodici, koja sudjeluje u Kristovim mukama. Presveto Srce Isusovo slavi se 3. lipnja, a Bezgrešno Srce Marijino 4. lipnja.³²

---

29 http://www.diocesi.ancona.it/arcidiocesi/02_arcidiocesi/territorio_chiese_crocifisso.asp(25.04.2005.);
http://www.zimmersirolo.it/escursioni/Sirolo_near/ (24.04.2005.).

30 Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, 144-145.

31 Isto, 167-168.

32 Isto, 542-543.

Sveti Mihael (Mihovil, arkandeo, prvi andeo) – prema liturgijskim tekstovima voditelj je blaženih duša u raj, dok je po starim ikonografskim predodžbama vagatelj duša na Posljednjem sudu. Na Zapadu se od IX. stoljeća pojavljuje kao krilati andeo, odjeven u tuniku, s plamenim mačem ili s kopljem u ruci. Od visokog srednjeg vijeka prikazuje se u suvremenoj vojničkoj opremi: u oklopu, kacigi, sa štitom i kopljem. Najčešći ikonografski motivi u kojem se prikazuje su: “sv. Mihovil pobjeđuje Sotonu” i “sv. Mihovil važe duše”. Blagdan mu je 29. rujna.³³

Majka Božja Bistrička – dobila je ime po Mariji Bistrici; ondje se nalazi najveće marijansko svetište u Hrvatskoj. Mjesto je smješteno u pitomoj dolini Hrvatskog zagorja, nadomak Zagreba. U tom se svetištu posebno časti kip Majke Božje Bistričke koja se spominje još 1545. godine, kada je narod bježeći pred Turcima ponio na rukama kip Bogorodice s Djetetom koja se dotad častila u Vinskom Vrh. Pripada nizu crnih Madona, a datira se na kraj 15. stoljeća.³⁴ Godine 1775. tiskana je prva povijest prošteništa Majke Božje Bistričke s popisom čudotvornih izlječenja. Petar Berke, autor knjige, bilježi 135 različitih čudotvornih utjecaja Majke Božje Bistričke, od kojih 57 govori o tjelesnim izlječenjima.³⁵

Sveti Josip – zaručnik Blažene Djevice i poočim Isusa Krista. Zaštitnik je stolara, tesara, siromašnih, umirućih i papa. Priziva se za uspješnost braka, dobru i sretnu smrt te kao zaštitnik od bolesti uopće.

Prikazuje se kao bradati, stari tesar s odgovarajućim oruđem (sjekirom, teslom, pilom, kutomjerom i dr.); kako nosi malog Isusa, u ruci drži ljiljan kao znak nevinosti ili putnički štap iz kojeg cvjeta ljiljan; u bijegu prema Egiptu. Blagdan je 19. ožujka.³⁶

Bogorodica iz Orope – dobila ime po mjestu Oropa, nedaleko Bielle u talijanskoj pokrajini Piemonte. To je najvažnije regionalno podalpsko svetište, smješteno na 1180 m visine. Prvi pisani izvori spominju ga već u 13. stoljeću. U njemu se čuva kip Crne Bogorodice. Tradicija govori da je to rad evangelista Luke, a u Oropu ga je iz Jeruzalema donio i sakrio sveti Euzebije, biskup iz Vercellija. Uz postojeće svetište 1559. godine počela je gradnja crkve koja je mogla primiti znatniji broj

---

33 Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, 401–403; Toschi 1952., 953–954.

34 Capkun 1949., 1680.

35 Dugac 2003., 132.

36 Toschi 1951., 805; Gorys 2003, 200–201.

vjernika. Radovi su dovršeni sredinom 17. stoljeća. Gradnja zadnje, “nove crkve”, trajala je od 1885. do 1965. godine. Pobožnost subalpskog stanovništva posebice se očitovala u vrijeme stoljetnih krunjenja, godina 1620., 1720., 1820. i 1920., kada su Bogorodici darivana mnoga umjetnička djela.³⁷

Sveti Augustin, Aurelius Augustinus (354.–430.) – biskup i crkveni naučitelj. Imao je velik utjecaj na razvoj kršćanstva, kako svojim spisima, tako i svojim duhovnim primjerom. Svetac se obično prikazuje u biskupskoj odori (s mitrom, pluvijalom i biskupskim štapom) s knjigom i perom, što govori o njegovu književnom stvaralaštvu. Prikazuje se i kao redovnik u crnom habitu koji je stegnut kožnatim pojasom.

Samo mu je rijetko atribut i plameno srce, ponekad probodeno strjelicom, znak žarke pobožnosti i ljubavi prema Bogu. Zaštitnik je teologa, pivara i tiskara knjiga; zaziva se za očuvanje dobrog vida.³⁸ Časti se 28. kolovoza.

Sveta kršćanska obitelj – prikazuje Nazaretsku obitelj, Isusa, Mariju i Josipa. Ikonografski motiv svete Obitelji osamostaljuje se u 16. stoljeću. Uz njih se često pojavljuju i sv. Ivan Krstitelj kao dječak, Elizabeta i drugi sveci. Sveta Obitelj je uzor ljubavi i sloge za svaku kršćansku obitelj. Slavi se u nedjelju u osmini Božića ili 30. prosinca.³⁹

Sveti Benedikt (o. 480. – o. 547.) – osnivač benediktinskog reda. Najčešće se prikazuje s bujnom bradom, odjeven u benediktinski habit. Kao opat, u ruci drži štap s volutom, a na glavi nosi opatsku mitru.⁴⁰ Slavi se 11. srpnja.

Medaljica sv. Benedikta nosi se uza se (na škapularu, krunici, oko vrata), čuva se u kući, na polju, a često se stavlja u temelje kuće pri gradnji, iznad vrata i prozora u stanu, u automobilima... Vjeruje se da se po zagovoru sv. Bendikta mogu primiti mnoge milosti od Boga.⁴¹

Na naličju medaljica posvećenih sv. Benediktu često se pojavljuje križ s natpisom: C.S.S.M.L./N.D.S.M.D./C.S.P.B./I.H.S.V.R.S.N.S.M.V.S.M.Q.L.I.V.B.
Značenja 31 slova su sljedeća:

---

37 Trompetto 1952, 364–366.

38 Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, 134–135; Fratini 1991., 234.

39 Opći religijski leksikon 2002., 912.; Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike 1979., 554.

40 Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, 142–143; Leccisotti 1949., 1251–1254.

41 Sv. Benedikt iz Nursije, životopis – stovanje – molitve, 56.

- na okomitom kraku križa odozgo prema dolje:

C.S.S.M.L. (CRUX SANCTA SIT MIHI LUX) = 'Neka mi križ bude svjetlo'

- na poprečnom kraku križa:

N.D.S.M.D. (NON DRACO SIT MIHI DUX) = 'Neka mi zmaj ne bude voda'

- slova između krakova križa:

C.S.P.B. (CRUX SANCTI PATRIS BENEDICTI) = 'Križ svetoga oca Benedikta'⁴²

- natpis oko križa:

I.H.S. = Kristov trigram koji je nastao od latinske transliteracije prva tri slova njegova imena na grčkom: ime ΙΗΣΟΥΣ (Isus) ispisano velikim grčkim slovima, na latinskom su zapravo preuzeta prva tri slova IHS; Kasnije, u srednjem vijeku, krivo se tumačio kao akronim Iesus hominum salvator (Isus spasitelj ljudi), Iesus homo sanctus (Isus sveti čovjek) i dr. Posebno su ga širili dominikanci i isusovci.⁴³

I u nastavku 14 slova, što znače:

V.R.S.N.S.M.V.S.M.Q.L.I.V.B. (VADE RETRO SATANAS NUNQUAM SUADE MIHI VANA SUNT MALA QUAE LIBAS IPSE VENENA BIBAS) = 'Odlazi, sotonu, nikad mi ne savjetuj taštine, zlo je ono što mi točiš, popij sam svoj otrov'.

Rimskim ritualom medaljica sv. Benedikta blagoslivlja se na poseban način.⁴⁴

Sveti Ludovik - u martirologiju je poznato nekoliko svetaca tog imena. Sv. Ludovik (Luj IX., francuski kralj, 1215.-1270.), kanoniziran 1279., zaštitnik je drvodjelaca, brijača, frizera, klesara, sitnih trgovaca, zidara. Zaziva se i za zaštitu od skrofuloze. Blagdan je 25. kolovoza.⁴⁵ S tim imenom Crkva slavi i franjevačkog sveca i biskupa Ludovika Anžuvina (1274.-1297.), čiji je grob ubrzo nakon njegove smrti postao mjestom hodočašća mnogih vjernika. Slavi se 19. kolovoza.⁴⁶ Sv. Ludovik (Luj) Bertran, dominikanac (1526.-1581.) iz Valencije. Časti se 9. listopada.⁴⁷

Sveti Felicijan iz Cantalicea - rođen je u malom mjestu Cantalice u blizini Rietija 1515. godine. Umro je 18./19. svibnja 1587. Od godine 1543.-1544.

---

42 Leccisotti 1949., 1254-1255; Knez 2001., 9-10; Sv. Benedikt iz Nursije, životopis - štovanje - molitve,

43 Quinn 1998., 365; Opći religijski leksikon 2002., 354.

44 Leccisotti 1949., 1254-55; Knez 2001., 9-10; Sv. Benedikt iz Nursije, životopis - štovanje - molitve, 2002., 56, 59, 60.

45 Gorys 2003., 251-252; <http://www.santiebeati.it/dettaglio/29000> (03. 01. 2006.) i <http://www.santiebeati.it/nomi/Detailled/2888.html>

46 <http://www.santiebeati.it/dettaglio/90385> (03. 01. 2006.)

47 <http://www.santiebeati.it/dettaglio/73695> (03. 01. 2006.)

pripadnik franjevačkog reda Male braće. Čašćen zbog svoje jednostavnosti i milosrđa. Beatificiran je 1625., a kanoniziran 1712. godine.⁴⁸ Svetkovina mu je 18. svibnja.

Sveti Fidelis iz Sigmaringena - prezbiter i mučenik. Rođen je kao Marco Reyda u Njemačkoj 1577./78., a umro u Švicarskoj 24. travnja 1622. Pripadao je franjevačkom redu Male braće. Kako je besplatno branio siromašan puk koji nije imao novca da si plati obranu, zvali su ga odvjetnikom siromašnih. Bio je ubijen obilazeći pokrajinu Reciju gdje je propovijedao Riječ Božju. Kanoniziran je 1746. godine.⁴⁹ Blagdan mu je 24. travnja.

Sveta Irena - djeвица i mučenica. Isto kao i njene dvije starije sestre (Agapa i Kiona), bila je mučena zbog posjedovanja Svetog pisma kojeg se nije htjela odreći. Martirij (spaljena je na lomači) je izvršen 5. travnja 304. godine. Njeno ime na grčkom znači "mir". Slavi se 5. travnja.⁵⁰

Sveti Oronzo (Oronzio), biskup - zaštitnik talijanskog grada Leccea u južnoj Italiji (pokrajina Puglia). Slavi se istoga dana kao i sv. Just i sv. Fortunat. Ti se sveci prvi put spominju na pergameni iz 12. st. koja se nije sačuvala do naših dana. Just, učenik sv. Pavla, putovao je prema Rimu kada ga je na moru zateklo jako nevrjeme. Brod na kome je plovio bio je zbačen na obalu Salentinskoga poluotoka (Penisola Salentina). Tu je sreo dva stanovnika grada Leccea, Oronza i Fortunata, strica i nećaka, koje je preobratio na kršćanstvo. Prema tradiciji, upravo je sv. Pavle imenovao Oronza za prvoga biskupa toga grada. Nakon toga izvori postaju sve oskudniji. Govori se da su nakon toga tri sveca propovijedala Evanđelje i preobraćala pogano stanovništvo ovoga kraja. Ne zna se jesu li to bili razlozi zbog čega je svecu za vrijeme Neronova progona odrubljena glava. Istu je sudbinu doživio i Fortunat, koji je naslijedio njegovu biskupsku stolicu, kao i Just. Od te trojice, sv. Oronzo ili Oronzio je najviše štovan, posebice u pokrajinama Pugli i Basilicati. Stanovnici Leccea pripisuju mu zaslugu u zaštiti grada od kuge koja je 1656. godine harala Napuljom i ostalim dijelom kraljevstva. Predmetom je mnogih umjetničkih djela u doba baroka.

---

48 Milano da 1950, 1133.

49 Isto, 1108-1109.

50 Hulst van 1948., 425-426; <http://www.enrosadira.it/santi/i/irene.htm> (03. 06. 2005.)

Prikazuje se u biskupskoj odori, s biskupskim štapom i dijelovima razbijenih poganskih skulptura koji leže do njegovih nogu. Blagdan je 26. kolovoza.⁵¹

KATALOG

1. Svetačka medaljica - **sv. Marija Loretska i Udruga sv. Križa iz Sirola**⁵²

Okrugla oblika, s ušicom, oštećena.

Mjere: v. 3,9 x š. 2,8 cm; težina: 4,01 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija: 18. st.

Lice:

Lik Bogorodice s malim Isusom u zvonolikom plaštu (prema originalnoj skulpturi u Loretu). Na medaljici nije moguće vidjeti tamni inkarnat kao na izvorniku, koji se u kiparstvu vrlo često oponašao. Kruti plašt koji povezuje figuru Majke i Djeteta u obliku stošca ili valjka tipično je barokni element. Ta je pojava vezana uz zavjetne kipove Bogorodica koje su uživale štovanje i predstavljale središte zavjetne crkve ili prošteništa.⁵³ Čudotvorna moć koja se pripisivala izvorniku budila je želju da se lik Bogorodice, bar na medaljici, nosi uvijek pored sebe, a s njim i djelić čudotvorne moći izvornika.

S lijeva na desno teče natpis: S.(ANCTA) MARIA LAVRETI = 'Sv. Marija Loretska'.

Naličje:

U središnjem je dijelu prikazano romanički koncipirano Raspelo. Kristovo je tijelo, u zvonolikom kolobiju (ili perizomi?), pribijeno na križ uspravno, vodoravno raširenih ruku. S obje strane korpusa (u pazusima raspela) lebdi po jedan anđeo s bakljom.

S lijeva na desno teče natpis: SS. (SOCIETA SANTO) CROCEFISSO D.(I) SIROL.(O) = 'Udruga svetoga Križa iz Sirola'.

---

51 Russo 1954., 1446; <http://www.santiebeati.it/Detailed/90471.html> (24. 03. 2005.)

52 Usporediti u: Knez 2001., kat. br. 86, 93, str. 77-78.

53 Baričević 1983., 57.

2. Svetačka medaljica - **Bogorodica Loretska i sv. Anton Padovanski**⁵⁴

Okrugla medaljica s ušicom, oštećena.

Mjere: v. 3,6 x š. 2,8 cm; težina: 4,03 gr.; materijal: bronca, lijevana;
datacija: 18. st.

Lice:

Lik Bogorodice Loretske s malim Isusom (vidjeti opis pod kat. br. 1).

S lijeva na desno teče natpis: S. (MARI)A L(A)VRET. = 'Sv. Marija Loretska'.

Naličje:

Lik sv. Antona Padovanskoga s malim Isusom na desnoj te ljljanovom granom u lijevoj ruci. Odjeven je u franjevački habit.

S lijeva na desno teče natpis: S. ANT(.) DI PADOVA = 'Sv. Anton Padovanski'.

---

3. Svetačka medaljica - **sv. Marija Loretska i sv. Anton Padovanski**

Srcolika oblika, s ušicom.

Mjere: v. 2,9 x š. 2,0 cm; težina: 1,84 gr.; materijal: bronca, lijevana;
datacija: 18. st. (?)

Lice:

Lik Bogorodice Loretske s malim Isusom (vidjeti kat. br. 1 i 2). Lijevo i desno od lika visi po jedno kandilo. Uz rub srcolike medaljice teče neprekinuti niz stiliziranih cvjetova ljljana.

Naličje:

Sv. Anton Padovanski s Djetetom na ruci. Prizor je uokviren neprekinutim nizom stiliziranih cvjetova ljljana (istim kao i na licu medaljice) koji teče uz sam rub medaljice.

---

54 Usporediti u : Knez 2001., kat. br. 94, str. 81.

4. Svetačka medaljica - **sv. Marija Loretska i sv. Anton Padovanski**
Srcolika oblika, s ušicom.

Mjere: v. 3,0 x š. 2,1 cm; težina: 1,76 gr.; materijal: bronca, lijevana;
datacija: 18. st.(?)

Lice:

Lik Bogorodice Loretske s malim Isusom (vidjeti kat. br. 1, 2, 3). Lijevo i desno od lika visi po jedno kandilo. Uz rub srcolike medaljice teče neprekinuti niz stiliziranih cvjetova ljljana.

Naličje:

Sv. Anton Padovanski s Djetetom na ruci (vidjeti kat. br. 2, 3). Prizor je uokviren neprekinutim nizom stiliziranih cvjetova ljljana (istim kao i na licu medaljice) koji teče uz sam rub medaljice.

5. Svetačka medaljica - **Bogorodica Loretska i Raspelo**
(**sv. Križ iz Sirola?**)

Ovalna oblika, s izbočenim, križno suprostavljenim dvostrukim voluticama i ušicom.

Mjere: v. 2,1 x š. 1,3 cm; težina: 0,87 gr.; materijal: srebro, lijevano; datacija: 18.st.

Lice:

Lik Bogorodice Loretske s Djetetom. Lijevo i desno od lika visi po jedno kandilo.

Naličje:

U strogoj simetriji prikazano je romanički koncipirano Raspelo. Zbog malih dimenzija, detalji na Kristovu tijelu su nečitki. Uspravan Corpus, vodoravno raširenih ruku, popunjava gotovo cijelu površinu medaljice. Radi se najvjerojatnije o motivu sv. Križa iz Sirola.

*Nađena je zajedno s novčićem iz 1767.

6. Svetačka medaljica - **Sveta Nazaretska kućica i Loretsko svetište**
Okruglog oblika, s ušicom, oštećena, istrošena, nečitka.

Mjere: v. 3,7 x š. 2,8 cm; težina: 6,94 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija: 18. st. (?)

Lice:

U polju dva anđela u oblacima prenose Sv. Nazaretsku kućicu u Loreto.

Nečitak tekst teče s lijeva na desno: SA(NTA) CAS(A) = 'Sveta kuća'.

Naličje:

Prostorom dominira razvedeni arhitektonski kompleks, unutar kojeg se s desne strane uzdiže zvonik. Riječ je o samostanskom objektu i svetištu u Loretu.

U gronjoj polovici, s lijeva na desno, teče natpis: PROSPET. D. BAS. LAV( )⁵⁵ = 'Pogled na loretsku baziliku'.

7. Svetačka medaljica - **Bogorodica Loretska (?) ili Arkandeo Mihovil (?) i sv. Anton Padovanski**

Ovalnog oblika, s polomljenom ušicom i naknadnom perforacijom ispod nje, lice je korodirano.

Mjere: v. 2,6 x š. 1,7 cm; težina: 1,88 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija: 18. st. (?).

Lice:

Zbog istrošenosti slabo je čitljivo. No, naziru se dva viseća kandila, pa se s velikom vjerojatnošću može reći da se radi o liku Bogorodice Loretske (vidjeti opis pod kat. br. 3, 4, 5). Manja je mogućnost da se radi o prikazu sv. Mihovila koji važe duše.

Naličje:

Stojeći lik sv. Antona Padovanskog s Djetetom u lijevoj ruci i ljiljanovom granom u desnoj. U isječku ispod njegovih nogu nalazi se stilizirani cvijet ljiljana.

S lijeva na desno teče natpis. S. ANTO. D. PADOV. = 'Sv. Anton Padovanski'.

⁵⁵ Usporediti u: Grimaldi 1977., kat. br. 189, tab. 1-2, str. 42.

8. Svetačka medaljica - **Bezgrešna i sv. Anton Padovanski**

Ovalna oblika, s ušicom. Uokvirena tankom, tordiranom žicom čiji završetci izlaze u pazusima uške.

Mjere: v. 3,6 x š. 2,7 cm; težina 6,31 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija: 18. st. (?)

Lice:

Stojeći lik Bogorodice blago nagnute glave, ruku sklopljenih na prsima, okrunjena zvjezdanim vijencem. Zbog istrošenosti ne može se sa sigurnošću očitati nalazi li se ispod njenih nogu polumjesec ili zemaljska kugla.

S lijeva na desno teče natpis : MARIA CONCEPITA SENZA PECCATO = 'Marija, bezgrešno začeta'.

Naličje:

Sveti Anton u profilu, pogleda uprtog u desno gdje se nalazi lik Djeteta koji mu prilazi.

S lijeva na desno teče tekst: S(AN) ANTONIO DI P(ADOVA) = 'Sv. Anton Padovanski'.

---

9. Svetačka medaljica - **Bogorodica od Ružarija⁵⁶ i sv. Anton Padovanski**

Okrugla oblika, s ušicom.

Mjere: v. 3,1 x š. 2,3 cm; težina: 4,83 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija: 18. st. (?)

Lice:

Sjedeći lik Bogorodica s Djetetom u naručju dok dijele krunice. Njihove su glave okružene zrakastom aureolom.

S lijeva na desno natpis: R.(EGINA) S.(ANCTISSIMI) R.(OSARIE) = 'Kraljica Svetog Ružarija'.

Naličje:

Poprsje sv. Antona Padovanskog u lijevom profilu, u franjevačkom habitu (kukuljica) i s aureolom koja mu lebdi iznad glave. Ispred njega, mali Isusov lik.

---

56 Usporediti u: Knez 2001., kat. br. 129, 134, 164, str. 98, 101, 115.

S lijeva na desno natpis. S. ANT(ONIO) D(I) PA(DOVA) = 'Sv. Anton Padovanski'.

---

10. Svetačka medaljica

Okrugla oblika, s polomljenom ušicom. Istrošena i korodirana.

Mjere: v. 1,9 x š.1,4 cm; težina: 0,86 gr; bronca, lijevana (?); datacija: 18. st. (?).

Lice:

Najvjerojatnije Bogorodica s Djetetom. Zbog istrošenosti se ne može pročitati dio teksta koji se nazire.

Naličje:

Dva lika. Radi se vjerojatno o ikonografskom motivu sv. Antona Padovanskog s Djetetom ili sv. Josipa s Djetetom. Motiv nije čitak zbog istrošenosti.

11. Svetačka medaljica - **Isus i Marija**⁵⁷

Osmerokutna, s ušicom.

Mjere: v. 2,2 x š. 1,4 cm; težina: 1,21 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija: 18. st.

Lice:

Isus Krist - Spasitelj svijeta. Profil poprsja, okružen zrakama.

Naličje:

Lik Bogorodice - Majke Spasitelja svijeta. Profil poprsja, okružen zrakama.

12. Svetačka medaljica - **Arkandeo Mihael i Srce Isusovo i Marijino**⁵⁸

Ovalna oblika, s ušicom; djelomično istrošena i nečitka.

Mjere: v. 3,6 x š. 2,5 cm; težina: 4,29 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija: 17. st. (?)

---

57 Usporediti u: Knez 2001., kat. br. 126, 127, 137, 159, str. 97, 102, 113.

58 Isto, kat. br. 52, 58, 59, 60, str. 60, 63, 64; Candussio 1993., str. 146-147.

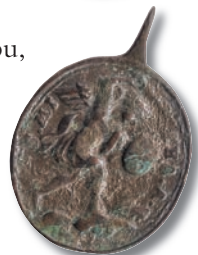
Lice:

Dva srca (Srce Isusovo i Srce Marijino) u koja se zabija po jedan Mač boli. Jako naglašenim drškama mačevi poprimaju oblik križa, koji na donjem dijelu kraka prelaze u strjelicu. Zrakaste aureole koje se u središnjem dijelu stapaju, naglašavaju bliskost, dostojanstvenost i svetost.

Naličje:

Usred polja krilati lik anđela u suvremenoj vojničkoj opremi – u oklopu, kacigi, sa štitom i kopljem, stoji nad Zmajem “Sotonom” (?) (ovo se posljednje ne može tvrditi sa sigurnošću, s obzirom da na tom mjestu reljef nije sasvim čitak). S lijeva na desno teče natpis: S.(ANCTUS) MI(C)HA.(ELUS) A.(R)CHANGELUS) = ‘Sv. Mihovil arkandeo’.

13. Svetačka medaljica - **Srce Isusovo i Marijino**⁵⁹

Ovalna oblika, s ušicom; oštećena i djelomično istrošena i nečitka.

Mjere: v. 3,4 x š. 2,5 cm; težina: 6,26 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija: 17. st. (?)

Lice:

Srce Marijino i Srce Isusovo u zrakastom polju.

Naličje:

Oštećeno, istrošeno i nečitko.

14. Svetačka medaljica - **sv. Marija Bistrička i sv.**

Josip⁶⁰

Ovalna oblika, s ušicom.

Mjere: v. 4,0 x š. 2,8 cm; težina: 7,90 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija: 17. st.

Lice:

U središnjem, gornjem dijelu, unutar krunice srcolika oblika nalazi se lik Majke Božje Bistričke s Djetetom. Krunicu uokviruju sunčeve zrake.

Dva lika podupiru prizor.

S lijeva na desno teče natpis: SANCT(A) MARIA. BISTRICENSIS

59 Usporediti s kat. br. 12.

60 Usporediti u: Knez 2001, kat. br. 54, 96, str. 61, 82.

= 'Sv. Marija Bistrička'. U isječku se ispod prizora nalaze ostatci nečitkog teksta.

Naličje:

Dopojasni lik sv. Josipa s Djetetom u naručju. Oba su obilježena zrakastim svetokrugom.

S lijeva na desno teče natpis: S.(ANCTUS) IOSEPH.(US) = 'Sv. Josip'.

15. Svetačka medaljica - **Bogorodica s Djetetom iz Orope i sv. Augustin**

Ovalna oblika, s odlomljenom ušicom.

Mjere: v. 2,8 x 1,7 cm; težina: 2,08 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija: 18. st.

Lice:

Stojeći lik Bogorodice s Djetetom u naručju. S njenih se ramena u širokom luku spušta stola (?) ili plašt.

S lijeva na desno teče natpis: S.(ANTA) MARIA DI. OROPPA = 'Sv. Marija iz Oroppe'.

Naličje:

Dopojasni lik sv. Augustina u profilu, s biskupskim znakovljem. Lijevom rukom pridržava plameno srce. (?)

S lijeva na desno natpis: S. AVGVSTIN = 'Sv. Augustin'.

16. Svetačka medaljica - **Sveta kršćanska Obitelj i Udruga sv. Križa iz Sirola**⁶¹

Okrugla oblika s ušicom, djelomično oštećene površine.

Mjere: v. 4,4 x š. 3,3 cm; težina: 6,66 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija. 18./19. st. (?)

Lice:

U sredini lik Bogorodice s Djetetom. Lijevo i desno od nje po jedna svetačka figura s aureolom. I glavu Bogorodice okružuje aureola. U prednjem planu, s lijeve strane, klečeći lik u profilu pred

61 Usporediti u: Knez, 2001., kat. br. 86, 88, 90, 91, 92, 93, str. 77, 78, 79, 80.

Majkom i Djetetom.

S lijeva na desno teče natpis: SACR. CHRIS. FAM. = 'Sv. kršćanska Obitelj'.

Naličje:

U strogoj simetriji prikazano je romanički koncipirano Raspelo. S obje strane Corpusa (u pazusima križa) lebdi po jedan anđeo s bakljom.

S lijeva na desno teče natpis: SS. CROCEFISSO D.(I) SIROL.(O) = 'Udruga sv. Križa iz Sirola'.

---

17. Svetačka medaljica - sv. Benedikt i Križ sv. Benedikta⁶²

Osmernokutna oblika, s odlomljenom ušicom. Oštećena.

Mjere: v. 2,4 x 2,0 cm; težina: 0,45 gr.; materijal: bakar, iskucani (bronca?); datacija: 18. st. (?)

Lice:

Bradati svetac s aureolom, u habitu svog reda, sa štapom u lijevoj ruci. S lijeva na desno teče natpis: S.(ANCTUS) BENEDICTI O(RA) PRO NOBIS = Sv. Benedikt, moli za nas'.

Motiv i natpis su obrubljeni trakom od kratkih paralelnih štapića, koja oblikom slijedi osmerokut.

Naličje:

Križ sv. Benedikta. Natpis: IHS. V.R.S.N.S.M. (V).S.M.Q.L.I.V.B./CSSML/NDSMD/ CSPB⁶³

Sve je profilirano točkastim motivom.

---

18. Svetačka medaljica - sv. Ludovik

Ovalna oblika, s ušicom.

Mjere: v. 3,2 x š. 1,8 cm; težina: 2,08 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija:

Lice:

Dva svetačka lika. S lijeve strane sv. Ludovik s križem, s desne Bogorodica

---

⁶² Usporediti u: Knez 2001, kat. br. 11, 12, 13 i dr., str. 39, 40 i ostale.

⁶³ Vidjeti u tekstu pod Sv. Benedikt, str. 125-126

s Djetetom.

S lijeva na desno natpis: S.(ANCTUS) LVDOV.(ICUS) . S. RO... = 'Sv. Ludovik i sv. ...'

Naličje:

Tri svetačka lika s aureolama. Središnji lik drži knjigu i križ.

Ispod njih, s lijeva na desno, teče samo djelomično čitak tekst: S. ESC...

---

19. Svetačka medaljica - sv. Felicijan i sv. Fidelis (iz Sigmaringena)

Ovalna oblika, s ušicom.

Mjere: v. 2,7 x š. 1,6 cm; težina: 1,95 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija: 18. st. (?).

Lice:

Lik sveca u franjevačkom habitu i aureolom oko glave. U desnoj ruci drži rašljasti štap, a u lijevoj...(?).

S lijeva na desno teče natpis: S. FELICE DE CANT.(ALICE) = 'Sv. Felicijan iz Cantalice'.

Naličje:

Dopojasni lik sveca u profilu s aureolom na glavi i palminom granom u ruci. Oko vrata nazire se kukuljica, znak franjevačkoga reda Male braće.

S lijeva na desno teče natpis: S.FIDELIS M(ARTIRE) CAP(PUCCINO) = 'Sv. Fidelis mučenik, iz reda Male braće'.

---

20. Svetačka medaljica - sv. Irena i sv. Oronzio (Oronzo)

Okrugla oblika, s ušicom.

Mjere: v. 3,0 x 2,1 cm; težina: 2,47 gr.; materijal: bronca, lijevana; datacija: 18. st. (?).

Lice:

Dopojasni lik sv. Irene u profilu. U ruci drži palminu granu, znak mučeništva.

S lijeva na desno teče natpis: S.(ANTA) IRENE V.(ERGINE) ET M.(ARTIRE) ⁶⁴= 'Sv. Irena, djevice i mučenica'.

---

64 prema tekstu na naličju medaljice, pretpostavlja se da je natpis bio na talijanskom jeziku. Latinski bi oblik glasio S(ANCTA) IRENE V.(IRGO) ET M.(ARTYR).

Naličje:

Dopojasni lik sv. Oronzija, zaštitnika grada Leccea na jugu Italije. Prikazan je u biskupskoj odori.

S lijeva na desno teče natpis: S.(ANT') ORONZIO VESCOVO D.(I) LEC(CE) = 'Sv. Oronzio biskup iz Leccea'.

---

21. Svetačka medaljica - **Lik pape (?) i Tijara**

Ovalna oblika, s odlomljenom ušicom, naknadno perforirana.

Mjere: v. 2,7 x š. 2,0 cm; težina: 2,45 gr.; materijal: bronca, lijevana, datacija: 17. st. (?)

Lice:

Poprsje muške osobe u profilu. Najvjerojatnije lik pape.

Samo djelomično čitak dio natpisa: ...PON. MAX

Sve obrubljeno dekorativnim motivom tordiranog užeta.

Naličje:

U središnjem dijelu nalazi se papinska tijara i ispod nje prekrížena dva ključa.

Uz sam rub teče motiv tordiranog užeta.

---

22. Svetačka medaljica - ulomak

Sačuvala se ušica.

Mjere: v. 2,5 x š. 1,4 cm; težina: 1,26 gr.; materijal: bronca;

Ulomak medaljice na kojem se zbog istrošenosti ne vidi nikakav trag sadržaja.

LITERATURA

- BARIČEVIĆ 1983. Baričević, D., *Bogorodice u zvonolikom plaštu*, Peristil 26, Zagreb 1983., 57-71.
- CANDUSSIO 1993. Candussio, A., *Medagliette e crocifissi devozionali di epoca rinascimentale rinvenuti nel territorio Friulano*, Quaderni Friulani di Archeologia, III, Udine 1993, 145-149.
- CAPKUN 1949. Capkun, P., *Bistrica*, u: Enciclopedia Cattolica, II, Città del Vaticano 1949, 1680.
- CAPODAGLIO 1934. Capodaglio, G., *Loreto*, u: Enciclopedia Italiana, XXI, Milano-Roma 1934, 504-505.
- CETINIĆ-DOBRINIĆ 1998. Cetinić, Ž., Dobrinić, J., *Riječka proštenička medalja iz 1796. godine*, Zbornik radova 2. međunarodnog numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj, Acta Numismatica, Opatija 1998., 129-131.
- CORSO-FRANCOVICH de 1929. Corso, R., Francovich de, G., *Antonio di Padova, santo*, u: Enciclopedia Italiana, III, Milano-Roma 1929, 569-571.
- CRNICA 1951. Crnica, O., A., *Svetišta Majke Božje u Istri*, Istarska Danica - kalendar za prestupnu godinu 1952., Pula 1951., 69-75.
- DOBRINIĆ 1998. Dobrinić, J., *Još jedna trsatska proštenička medaljica iz 18. stoljeća*, Zbornik radova 2. Međunarodnog numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj, Acta Numismatica, Opatija 1998., 135-138.
- DOBRINIĆ 2001. Dobrinić, J., *Riječke i trsatske zavjetne medalje, medaljice i medaljoni. Medaglie, medagliette e medaglioni ex voto di Fiume e Tersatto*, Acta Numismatica 2, Rijeka 2001.
- DOBRINIĆ 2001.a Dobrinić, J., *Tipologija trsatskih zavjetnih medaljica*, Summary: Typology of Trsat votive medals, Numizmatičke vijesti, 43/2001, 54, Zagreb 2001., 194-201.
- DUGAC 2003. Dugac, Ž., *Sveti zaštitnici od bolesti*, Hrvatska revija, časopis Matice hrvatske, 2, godište III, Zagreb 2003., 131-133.
- DOMANIG 1907. Domanig, K., *Die deutsche Medaille in Kunst - und Kulturhistorischer Hinsicht nach dem Bestande der Medaillensammlung des allerhöchsten Kaiserhauses, Wien 1907.*
- FRATINI 1991. Fratini, C., *Agostino di Ippona, santo*, u: Enciclopedia dell'Arte Medievale, I, Milano 1991., 234-239.
- GORYS 2003. Gorys, E., *Leksikon svetaca*, Naklada Slap, Jastrebarsko 2003.
- GRIMALDI 1977., Grimaldi, F., *Mostra di medaglie Lauretane*, Loreto 1977.
- HULST van 1948. Hulst van, C., *Agape, Irene e Chione, sante, martiri*, u: Enciclopedia Cattolica, I, Città del Vaticano 1948., 425-426.
- KNEZ 1992. Knez, D., *Iz akcesije Kulturnozgodovinskoga oddelka Narodnoga muzeja*,

- Argo 33/34, Ljubljana 1992., 9-10.
- KNEZ 1994. Knez, D., *Svetinjice iz cerkve Sv. Jurja v Piranu*, *Annales* 5, Koper 1994., 65-72.
- KNEZ 2001. Knez, D., *Svetinjice iz Zbirke Narodnega muzeja Slovenije*, Ljubljana 2001.
- KRNJAK 1994. Krnjak, O., *Prilog istraživanju tradicije štovanja Majke Božje Trsatske-Loretske i hodočašćenja k njoj iz Istre (neka svjedočanstva iz Marčane)*, Marčanski zbornik, Knjižnica Acta 1, Pula 1994., 31-35.
- KRNJAK 1997. Krnjak, O., *Grobni prilozi iz crkvice Majke Božje od Kuj kod Ližnjana*, Ližnjanski zbornik, Knjižnica Acta 3, Pazin 1997., 71-78.
- KUNCZE 1885. Kuncze, F. L., *Systematik der Weihmünzen*, Raab 1885.
- LECCISOTTI 1949. Leccisotti, T., *Benedetto, santo*, u: *Enciclopedia Cattolica*, II, Città del Vaticano 1949., 1251-1262.
- Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1979.
- MILANESE 2002. Milanese, M., *Arqueologia i devoció religiosa en les recents excavacions de l'Alguer, L'Alguer*, *Periodic de cultura i informació*, Any XVI, n. 85, novembre-desembre, Algheri 2002.
- MILANO da 1950. Milano da, I., *Fedele da Sigmaringa, santo*, u: *Enciclopedia Cattolica*, V, Città del Vaticano 1950., 1108-1109.
- MILANO da 1950. Milano da, I., *Felice da Cantalice, santo*, u: *Enciclopedia Cattolica*, V, Città del Vaticano 1950., 1133.
- MIRNIK 1992. Mirnik, I., *Trsatske medaljice*, *Dometi*, god. 25 (1992.), br. 11/12, Rijeka 1992., 500-506.
- MIRNIK 1994. Mirnik, I., *Medaljice s likom Sv. Vlaha*, Dubrovnik, časopis za književnost i znanost, N. s., god. V, Matica hrvatska, ogranak Dubrovnik 1994., 117-122.
- MIRNIK 1995. Mirnik, I., *Medalje Zagrebačke nadbiskupije u Riznici Katedrale i Arheološkome muzeju u Zagrebu*, *Zusammenfassung: Die Medaillen der Erzdiözese von Zagreb in der Domschatzkammer und im Archäologischen Museum in Zagreb*, *Zagrebačka biskupija i Zagreb 1094.-1994.*, Zbornik u čast kardinala Franje Kuharića, *Novem saecula dioecesis Zagrabienensis, Miscellanea in honorem Francisci cardinalis Kuharić*, Zagreb 1995., 599-621.
- Opći religijski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 2002., 354.
- PASCHINI 1951. Paschini, P., *Loreto*, u: *Enciclopedia Cattolica*, VII, Città del Vaticano 1951., 1556-1562.
- PRATESI-TOSCHI-RATHE-TESTORE 1948. Pratesi, R., Toschi, P., Rathe, K., Testore, C., *Antonio di Padova, santo*, u: *Enciclopedia Cattolica*, I, Città del Vaticano, 1548-1555.
- QUINN 1998. Quinn, J., *I.H.S.*, u: *Suvremena katolička enciklopedija*, Laus, Split 1998., 365.
- RADAUŠ-RIBARIĆ 1991. Radauš-Ribarić, J., *Tradicija štovanja Majke Božje Trsatske i hodočašćenja k njoj iz Istre*, *Dometi*, 1-2-3, Rijeka 1991., 163-169.
- RIGAUX 1951. Rigaux, D., *Antonio da Padova, Santo*, u: *Enciclopedia dell'Arte*

- Medievale, II, Milano 1991., 137-138.
- RUSSO 1954. Russo, F., *Vincenzo, Oronzo e Vittorio, santi, martiri*, u: *Enciclopedia Cattolica*, XII, Città del Vaticano 1954., 1446.
- SANTARELLI 1991. Santarelli, G., *Štovanje Majke Božje Loretske te prisuće Hrvata u Loretu*, *Dometi* 1/2/3, Rijeka 1991., 59-76.
- SCHIAVUZZI 1903. Schiavuzzi, B., *Attività del Museo durante l'anno 1903*, *Atti del Museo Civico della città di Pola*, II. annata, 1903., 11.
- SOLDO 1993. Soldo, J. A., *Vijesti iz biskupskih vizitacija Kninske krajine tijekom XVIII stoljeća*, *Kninski zbornik*, Zagreb 1993., 146-168.
- Sv. Benedikt iz Nursije, životopis - štovanje - molitve*, Izdavač: HKD sv. Jeronima (urednik M. Zefić), Zagreb 2002.
- ŠAJINA 1999. Šajina, J., *Marijanska svetišta u Istri*, *Acta Bullearium* I., Buje 1999., 43-50.
- TOSCHI 1951. Toschi, P., *Giuseppe, santo: VI. Nel folklore*, u: *Enciclopedia Cattolica*, VI, Città del Vaticano 1951., 805.
- TOSCHI 1952. Toschi, P., *Michele, santo: V. Folklore*, u: *Enciclopedia Cattolica*, VIII, Città del Vaticano 1952., 953-954.
- TROMPETTO 1952. Trompetto, M., *Oropa, santuario di*, u: *Enciclopedia Cattolica*, IX, Città del Vaticano 1952., 364-366.

SAŽETAK

SVETAČKE MEDALJICE IZ BRKAČA KOD MOTOVUNA

Ondina KRNJAK

Svetačke medaljice pripadaju skupini tzv. devocionalija, tj. predmeta koji su služili, i služe, za iskazivanje pobožnosti u svakodnevnome životu. Nekada su ih vjernici najčešće vješali na svoje krunice, ali su se nosile i oko vrata ili pričvršćivale na razne odjevne predmete i sl. Kao izraz duboke pobožnosti, nisu se odvajale ni u smrti od tijela preminulog. Stoga, prilikom arheoloških istraživanja gdje su zastupljeni i novovjekovni slojevi, posebice na prostorima grobalja, pronalaze se i predmeti te vrste. Iako se radi o vrlo reduciranoj i posebnoj vrsti arheološke građe, svetačke su medaljice dosad bile gotovo izvan stručne obrade i zanemarivane u hrvatskoj arheološkoj praksi.

Godine 2002. i 2003., Arheološki muzej Istre je u selu Brkač kod Motovuna, na lokaciji Sv. Pankracija, obavljao zaštitna arheološka istraživanja. Tom je prigodom izolirano i spolirano 13 grobova. Među raznim materijalom nađene su i 22 svetačke medaljice.

Nakon laboratorijske obrade, pristupilo se i njihovoj stručnoj obradi.

Na temelju njihova ikonografskoga sadržaja moguće je reći da je najčešće bio štovan i prizivan lik Bogorodice (Loretske, Bezgrešne, od Ružarija, Bistričke, iz Orope) i Isusa, potom sv. Antona Padovanskog, kao i slijedećih svetaca: sv. Mihovila, sv. Josipa, sv. Augustina, sv. Benedikta, sv. Ludovika, sv. Felicijana iz Cantalicea, sv. Fidelisa iz Signaringena, sv. Oroncija. Prikazana je i sveta kršćanska Obitelj, te Srce Isusovo i Srce Marijino. Često su prikazivani i čudotvorni sveti predmeti (sv. Križ iz Sirola), događaji (prenos Svete kuće iz Nazareta), kao i mjesta (svetište u Loretu). Vrlo često prate ih i prigodni natpisi.

Sve su medaljice, osim jedne srebrne, izrađene od neplemenitih metala, uglavnom bronce ili sličnih primjesa. Jedna je bakrena. Može se reći da su sve, osim jedne, ukrašene tehnikom iskucavanja, izrađene tehnikom lijevanja.

Mjesto njihove proizvodnje nije nam poznato, kao ni točan datum njihova nastanka. Još manje su nam poznata imena njihovih proizvođača.

Tipološkom usporedbom, medaljice je moguće datirati u 17. i 18. stoljeće.

Iz svega, moguće je tvrditi da su po sadržaju i tipologiji bliske istovrsnom materijalu susjednih, zapadnoeuropskih kulturnopovijesnih sredina.

Vjeruje se da će objava svetačkih medaljica iz Brkača, kao i onih s drugih arheoloških lokaliteta koje će uskoro slijediti, biti korak dalje u sadašnjim spoznajama o različitim slojevima življenja u prošlosti na ovim prostorima te poticaj stručnjacima da se ubuduće posveti veća pozornost svim novovjekovnim nalazima.

SUMMARY

SAINTS' MEDALLIONS FROM BRKAČ NEAR MOTOVUN

Ondina KRNJAK

Medallions bearing images of saints belong in the category of so-called devotionalia, that is, objects that were used to demonstrate one's piety in everyday life. In the past believers most often hung them on their rosaries, but they were also worn around the neck, fastened to various garments, and so on. As an expression of deep piety, they were not even separated from the bodies of the dead. Objects of that kind are therefore found in archaeological excavations in which modern-history strata are represented, especially on burial grounds. Even though this type of archaeological material is special and highly reduced, saints' medallions have so far practically been excluded from expert analysis and neglected in the Croatian archaeological practice.

In the years 2002 and 2003 the Museum of Archaeology of Istria conducted conservational archaeological research in the village of Brkač near Motovun, on St. Pancratius site, during which research 13 graves were isolated and processed. Among the material found were 22 medallions bearing images of saints.

Following laboratory analysis, they were subjected to expert analysis.

Their iconographic content suggests that the most frequently honored and evoked image was that of the Virgin (the Virgin of Loreto, the Pure Virgin, the Lady of the Rosary, the Virgin of Bistrica, and the Virgin of Oropa), and that of Jesus. They are followed by St. Anthony of Padua, St. Michael, St. Joseph, St. Augustine, St. Ludovic, St. Felix of Cantalice, St. Fidelis of Sigmaringen, and St. Orontius. There are also images of the Holy Christian Family, the Sacred Heart of Jesus, and the Sacred Heart of Mary. Miraculous holy objects (such as the Holy Cross of Sirolo) are also frequent, as are events (transfer of the Holy House of Nazareth), as well as sites (the sanctuary in Loreto). Those are often accompanied by appropriate inscriptions. All the medallions except a silver one are made of non-precious metals, mostly bronze or similar alloys. One of them is made of copper. Moreover, all but one, which is embossed, were cast.

The site of their production is unknown, as is the exact date. The names of their producers are an even greater mystery.

Typological comparison indicates that the medallions date from the 17th and the 18th centuries.

Judging by all of the above, it is possible to claim that their contents and typology are related to materials of the same kind in the neighboring, Western European cultural and historical environments.

It is believed that the publishing of the saints' medallions from Brkač, as well as that from other archeological sites that is to follow soon, will represent a step forward in the understanding of the various layers of life in the past on this territory and an encouragement to experts to pay more attention to all modern-history finds in the future.